

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

TÉZISFÜZET

Tölgyesi Beatrix:

Az orosz információs hadviselés elmélete és nyelvi-retorikai eszköztára

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető: Jakusné dr. Harnos Éva

Budapest, 2023

Tartalom

1. A tudományos probléma bemutatása	3
2. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek	4
3. Módszertani áttekintés.....	5
4. Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként	10
5. Összegzett következtetések	11
6. Új tudományos eredmények.....	16
7. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások.....	17
8. A szerzőnek a témában eddig megjelent publikációi	19
9. A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza	20

1. A tudományos probléma bemutatása

A vizsgált jelenség legáltalánosabb, lehetőleg minden változatot magában foglaló körülírása talán valami ilyen lehetne: a nagyközönség, a médiafogyasztók, illetve a politikai döntéshozók félrevezetése, gondolkodásának és cselekvésének befolyásolása torzított, nem a valóságot tükröző, preparált információk, illetve ilyen információkat tartalmazó médiatermékek segítségével.

Az utóbbi években, elsősorban 2016 óta az álhírek, a dezinformáció, propaganda mindennapos témává váltak a sajtóban, a közbeszédben, de a témában született különböző publikációk száma is ugrásszerűen megnőtt. Leginkább Oroszországhoz szokták kötni a jelenséget, mivel először az orosz beavatkozás feltételezett eszközeként híresült el a 2014-ben kezdődő ukrajnai válság, a Brexit-népszavazás és a 2016-os amerikai elnökválasztás során, ám mostanra ismertté vált, hogy más államok is alkalmazzák, valószínűleg sokszor éppen az orosz mintát utánozva. Így a globális kül- és belpolitikában is fontos szerephez jutott ez az eredetileg a titkosszolgálatok eszköztárából származó tevékenység.

Az új típusú koronavírus-járvány kapcsán megfigyelhető volt, hogy nemcsak az orosz dezinformációs apparátus használta ki nagy intenzitással a témát, és gyártott különféle narratívákat a vírussal kapcsolatban, hanem Kína is terjesztett a vírus eredetéről szóló különböző összeesküvés-elméleteket és egyéb narratívákat. Ukrajna 2022-es orosz lerohanása és az orosz–ukrán háború kapcsán az európai társadalmak és a globális közvélemény azóta napi szinten szembesül a problémakörrel. Az internetes híroldalak, a közösségi hálók, videómegosztó portálok, illetve az okostelefonok elterjedése által lehetővé vált szinte korlátlan tartalommegosztás és felgyorsult információáramlás révén a globális politikát és a mindennapi életet is befolyásoló tényezővé vált az információ általi manipuláció.

A téma időszerűsége és gyakorlati jelentősége ellenére a kérdéssel tudományos igénnyel foglalkozó publikációk száma eltörpül a sajtócikkek, publicisztikai írások, kutatóintézetek, állami szervek által készített jelentések mellett. A dolgozat ezt a hiányt igyekszik ellensúlyozni.

Az utóbbi években az információ segítségével történő befolyásolás iránti megnövekedett érdeklődés mellett a fogalomhasználat és a terminológia meglehetősen tarka képet mutat: mintha nem lenne konszenzus arról, hogy hogyan kell nevezni a dolgot, ezért

sokan sokféle terminussal élnek: álhírek, propaganda, dezinformáció, információs hadviselés, hibrid hadviselés stb.

A terminológiai kuszasághoz az is hozzájárul, hogy olyan témáról van szó, amely nem tartozik egy körülhatárolt tudományág hatáskörébe, hiszen egyaránt indokolt lehet a kommunikációtudományi, információelméleti, hadtudományi, politikatudományi megközelítés, de nem szabad megfeledkezni a nemzetközi kapcsolatok elméletéről, szociológiáról, szociálpszichológiáról vagy akár a nyelvészetről vagy filozófiáról. Az alkalmazott terminológia tehát függhet attól is, hogy az illető szerző melyik tudományág felől közelíti meg a kérdést. A jelenség összetettsége miatt indokolt lehet az interdiszciplináris megközelítés alkalmazása, amit jelen munka igyekszik is felvillantani.

2. Kutatási célok, kérdések és hipotézisek

A kutatás fő célja az orosz információs befolyásolási tevékenység természetének, illetve elsősorban az általa alkalmazott nyelvi-retorikai-logikai eszközöknek a vizsgálata.

Ehhez természetesen szükség van magának a jelenségnek, illetve a fogalomnak a vizsgálatára, ezért az első kérdés, amelyet fel kell tenni, hogy mi az a jelenség, amellyel szemben állunk, és amelyet különböző neveken neveznek: álhír, dezinformáció, információs hadviselés, propaganda stb.; mit jelentenek ezek a fogalmak, milyen történetre tekintenek vissza, és melyeknek a használata a legcélszerűbb a jelen kutatáshoz. A cél a fogalmak tisztázásán és történeti háttérük felvázolásán túl rendszerezésük, osztályozásuk is.

Ezeken túlmenően az értekezés azzal kíván hozzájárulni a területtel kapcsolatos ismeretekhez, hogy nyelvészeti és logikai-retorikai megközelítésből tanulmányozza a jelenséget, és empirikus vizsgálat segítségével igyekszik feltárni az orosz információs hadviselés nyelvi, illetve logikai-retorikai eszköztárát, vagyis azokat a fogásokat, melyek segítségével az orosz propaganda szövegeinek tartott médiumok szövegei megkísérlik a kívánt hatást elérni.

Kutatási kérdések és hipotézisek:

1. A különböző releváns tudományágak szempontrendszere alapján milyen különbségek fedezhetők fel az információs hadviselés, a dezinformáció, a propaganda és más rokon fogalmak között, és hogyan lehet őket legpontosabban definiálni, fogalmilag megragadni?

1. *hipotézis: A jelenség és a fogalmak interdiszciplináris elemzése pontosabb definíciókhoz vezet, és kialakítja az orosz információs hadviselés elemzéséhez szükséges szempontrendszer.*

2. Milyen nyelvi eszközökkel operál az orosz információs befolyásolás?

2. *hipotézis: Az orosz információs befolyásolás legfontosabb nyelvi eszközei az érzelmek manipulálására szolgáló szókészlet, illetve a hamis érvelési sémák (fallációk).*

3. Milyen nyelvi jellemzőket lehet kimutatni a természetesnyelv-feldolgozás (NLP) segítségével mint a propagandaszövegek megkülönböztető jegyeit?

3. *hipotézis: A természetes nyelvfeldolgozás segítségével kimutatható a propagandaszövegek érzelmi tartalmú szavainak aránya, amely pozitív–negatív érzelmi skála mentén elhelyezhető, illetve a percepcióval kapcsolatos, belátásra, bizonyosságra utaló szavak arányából kimutatható, hogy megtévesztő célú a kommunikáció.*

4. Milyen, az információs befolyásolást szolgáló hamis érvelések (fallációk) alkalmazása jellemző az orosz propagandaszövegekre, és milyen funkciót töltenek be ezek?

4. *hipotézis: Az orosz propagandaszövegek informális logikai elemzése segítségével kimutathatóak az orosz propagandaszövegekben leggyakrabban alkalmazott hamis érvelések (fallációk), amelyek torzított valóságérzékelést eredményezhetnek a befogadónál.*

3. Módszertani áttekintés

Az értekezés empirikus része a diskurzuselemzés módszerét alkalmazza, és az orosz információs hadviselés nyelvi produktumainak vizsgálatán alapul. A vizsgálat kvantitatív része a LIWC szövegelemző szoftvert alkalmazza, amely pszicholingvisztikai paraméterek és szógyakoriság mérése alapján ad képet a propagandaszövegek bizonyos jellemzőiről. A vizsgálat kvalitatív része a szövegek manuális/humán elemzése során a különböző hamis érvelési sémák, illetve narratívák elemzésére irányul. Az elemzés esettanulmányokon alapul: különböző releváns közelmúltbeli nemzetközi eseményekkel kapcsolatban vizsgálja az orosz információs befolyásolási tevékenységet bizonyos – a későbbiekben részletezett módszertan alapján – kiválasztott internetes híroldalak publikációin keresztül.

A megtévesztő szövegek nyelvi jellemzőit vizsgáló kutatásoknak (*deception detection*) komoly szakirodalma van. Az *Undeutsch-hipotézis* (1967)¹ alapján a valós tényeken alapuló állítások stílusukban és milyenségükben különböznek a kitaláltaktól; a Zuckerman-féle *négy faktor elmélet* (1981)² szerint a hazugságot másképp fejezik ki arousal, viselkedéskontroll, affektív/érzelmi állapotok és kognitív komplexitás tekintetében; a McCornack-féle információmanipulációs elmélet (2014) szerint pedig a megtévesztésnél leggyakoribb a mennyiség grice-i maximájának megsértése az elhallgatások miatt³. A különböző szerzők számos olyan nyelvi jellemzőt azonosítottak, melyek kutatásaik szerint a megtévesztő szövegekre jellemzők, azonban ezek között az eredmények között sokszor ellentmondások vannak. A megtévesztő szövegeket leginkább a természetes nyelvfeldolgozás (*NLP – Natural Language Processing*) segítségével vizsgálták, számos kutatás a LIWC szövegelemző szoftvert használja, amelyet James W. Pennebaker és munkatársai fejlesztettek ki a Texasi Egyetemen.

Az értekezés kvalitatív része a LIWC 2022-es verzióját használja. A LIWC szoftver két legfontosabb alkotórésze a feldolgozó komponens és a szótár. A feldolgozó komponens maga a program, amely a megadott szövegfájlokat szóról szóra haladva kielemezi. A szavakat összehasonlítja a szótárfájlban találhatóakkal, amelyek különböző kategóriákba vannak besorolva. A LIWC kiterjedt szótárral rendelkezik, amely minden egyes szóhoz egy vagy több kategóriát rendel. A LIWC egy adott szöveg elemzése során összehasonlítja a szöveg minden egyes szavát a szótári szavak listájával, majd kiszámítja, hogy a szövegben található összes szó hány százaléka felel meg az egyes szótári kategóriáknak.

A LIWC-féle megközelítés alkalmazásával a különböző témák számszerűsítése révén pszichológiai mintákat kereshetünk a szövegeken belül vagy a szövegek és egyének között. Bár a módszert alapvetően pszichológiai kutatásokhoz fejlesztették ki, és döntően ilyen célokra használják, a szövegek komplexitása, a szerző attitűdje, az érzelmekkel való manipuláció, illetve egyes témák dominanciája szempontjából a propagandaszövegekről is képes releváns információkkal szolgálni. A fentiekén túl a politikai pszichológiai kutatások eredményeire is épít a vizsgálat. A politikai pszichológiai szakirodalomban következetesen három érzelmet

¹ Udo Undeutsch, „Analyse der Aussage”, in *Handbuch der Psychologie*, köt. 11 Forensische Psychologie (Göttingen: Verlag für Psychologie Dr. C. J. Hogrefe, 1967), 125–73.

² Miron Zuckerman, Bella M. DePaulo, és Robert Rosenthal, „Verbal and nonverbal communication of deception”, *Advances in Experimental Social Psychology* 14 (1981): 38, [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60369-X](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60369-X).

³ Steve McCornack és mtsai., „Information manipulation theory 2: A propositional theory of deceptive discourse production”, *Journal of Language and Social Psychology* 33, sz. 4 (2014): 19.

emelnek ki, mint a politikai megismerés és viselkedés alapját: a szorongást/félelmet, a lelkesedést és a haragot⁴.

Tudomásom szerint állami propaganda, azon belül is kifejezetten az orosz eredetű, információs befolyásolást alkalmazó szövegek elemzésére még nem alkalmazták a *deception detection* módszerét, ezen belül pedig az ezen a kutatási területen legelterjedtebb LIWC szövegelemző szoftvert. A kutatás során ennek a programnak a segítségével elemeztem egy orosz, állami háttérű, internetes híroldalak szövegeiből összeállított korpuszt, illetve összevettem más, azonos műfajú és témájú szövegekkel, amelyek függetlennek és objektívnek tartott médiumokban jelentek meg. A „dezinformációs”, illetve „propagandaszövegeket” olyan internetes híroldalokról gyűjtöttem össze, amelyeket általában propagandaoldalnak, rendszeresen megtévesztő információkat közlő hírforrásoknak tekintenek, illetve amelyekről tudható, hogy – közvetlenül vagy közvetve – az orosz állam finanszírozza őket.

Az elemzés másik része szoftveres segítség nélkül történt, és a gépi elemzéssel nem kimutatható érvelési hibák, fallációk kimutatására koncentrált. Az orosz dezinformációs, illetve propagandaszövegeket vizsgáló elemzések eddig szinte kizárólag tartalmi elemekre, azon belül is elsősorban a különböző narratívák vizsgálatára és osztályozására törekedtek, és kevésbé éltek a logikai-retorikai elemzés lehetőségeivel⁵.

A vizsgálat induktív, tehát az adott szempontok alapján összeállított korpusz kimutatható jellemzői, illetve ezeknek a viszonyítási korpuszhoz képest megállapított eltérései alapján igyekszik megállapítani, hogy milyen nyelvészeti jellemzői vannak az orosz propagandaszövegeknek, illetve milyen hibás, megtévesztő érvelési sémákat használ.

Ahhoz, hogy az orosz propagandaszövegeken kvantitatív elemzést tudjunk végezni a LIWC segítségével, szükség volt egy orosz propagandamédiumokban megjelent szövegekből álló, lehetőleg reprezentatívan összeállított mintára. Az ilyen jellegű szövegtárakat, szövegkompilációkat az alkalmazott nyelvészetben korpusznak nevezik.

Az orosz propagandát bemutató, reprezentatívnak szánt korpusz összeállításnál az alábbi kritériumokat igyekeztem figyelembe venni:

⁴ Elizabeth Suhay és Cengiz Erisen, „The Role of Anger in the Biased Assimilation of Political Information”, *Political Psychology* xx, sz. xx (2018): 4, <https://doi.org/10.1111/pops.12463>.

⁵ A ritka kivételek közé tartozik: „The manipulative techniques of Russia’s information campaign” (Riga: NATO StratCom COE Center for International Studies, 2015), <https://stratcomcoe.org/publications/the-manipulative-techniques-of-the-russian-information-campaign-against-ukraine/154>.

1. Olyan híroldalak szövegeit tartalmazza, amelyeknél egyértelmű vagy alapos indokkal feltételezhető az orosz állami kötődés, és a köztudatban propagandaoldalaknak szokták tekinteni őket;

2. Lehetőleg a legjelentősebb, legolvasottabb ilyen híroldalak cikkeit tartalmazza

3. Többféle témában írt cikkeket tartalmazzon, amelyek olyan vitatott ügyekkel foglalkoznak, amikkel kapcsolatban a nyugati percepció szerint sok orosz dezinformáció, illetve propagandaszöveg látott napvilágot;

4. A cikkek egy adott időintervallumból származzanak, ami biztosítja közöttük a lehető legnagyobb tematikai egyezést (lehetőleg ugyanazokat a konkrét eseményeket tárgyalják);

5. A hírcikkeken kívül véleménycikkeket és publicisztikákat is tartalmazzon, mivel nem feltételezhető, hogy az átlagolvasók ezek között különbséget tesznek;

6. A cikkek kiválasztása lehetőleg automatizált legyen, és minél kevésbé legyen tekintettel az egyes cikkek tartalmára, stílusára.

A korpuszba két-két angol és orosz nyelvű médiumot választottam, hogy ezáltal reprezentálja az orosz ajkú, zömmel belföldi közönségnek és a külföldi, jellemzően nyugati közönségnek szánt propagandaszövegeket is. Ezeket a kétféle típusú szövegeket azonban a vizsgálat során egy egységként kezeltem, nem különítettem el az elemzés szempontjából. A négy kiválasztott orosz médium az *RT (Russia Today)*, *Sputniknews*, *RIA* és *RIAFAN* híroldalai, a vizsgált témák pedig a Covid19 vakcináció, Alekszej Navalnij orosz ellenzéki politikus mérgezési esete, illetve az orosz–ukrán háború. A korpusz 711 cikket tartalmaz, a szövegek terjedelme összesen mintegy 1060 A/4-es oldal, illetve 268 ezer szó. A cikkek tág időintervallumot fognak át, kisebb-nagyobb időközökkel 2020 augusztusától 2022 áprilisáig.

A LIWC számszerűsített értékeket ad meg az egyes nyelvi elemeknek a szövegben található arányára (illetve a mondatok hosszúságára) vonatkozóan. Ahhoz, hogy ezeket az értékeket értelmezni, viszonyítani tudjuk, szükséges annak ismerete, hogy hasonló műfajú, témájú, azonos nyelvű szövegekben ugyanezek az elemek milyen arányban fordulnak elő. Annak érdekében, hogy a vizsgált korpuszt össze lehessen vetni lehetőleg minden szempontból hasonló, de nem propagandacélokat szolgáló, és az információs befolyásolás eszközeivel feltehetően nem (vagy jóval csekélyebb mértékben) élő szövegekkel, szükség volt egy másik korpusz kialakítására, amely az orvosi kísérletekben ismert kontrollcsoportokhoz hasonló szerepet tölt be. Így az eredeti és a kontrollkorpusz együtt egy párhuzamos korpuszt alkot.

Az összehasonlító korpusz kialakításánál az alábbi szempontokat vettem figyelembe:

1. olyan sajtótermékekből származzon, amelyek formai-technikai jellemzőikben azonosak az eredeti korpusszal (internetes híroldal, amelyen napi többszöri gyakorisággal jelennek meg hírek, illetve véleménycikkek);

2. olyan sajtótermékekből származzon, amelyeket széles körben objektívnak, mértékadónak, megbízhatónak tekintenek, és amelyekkel kapcsolatban a legkevésbé merült fel az álhírek, propaganda és információs befolyásolás vádja;

3. az eredeti korpuszhoz hasonlóan több különböző sajtótermékből származzon (minél többféle sajtótermék kerül felhasználásra, annál könnyebben ellensúlyozhatók az egyes szerkesztőségi gyakorlatokból eredő sajátosságok);

4. a mérete nagyságrendileg egyezzen meg az eredeti korpuszéval (mivel az összehasonlító korpusz nem kerül elemzésre, csupán mintaként szolgál, ezért nem látszott szükségesnek teljesen megegyező méretű korpusz felépítése);

5. az írások témája, amelyekből összeállításra kerül, a lehető legjobban egyezzen az eredeti korpuszéval (ezt úgy valósítottam meg, hogy azonos kulcsszavakra kerestem a híroldalak archívumában);

6. az írások keletkezési ideje minél közelebb legyen egymáshoz (azonos kezdő időpontokat igyekeztem megadni a kereséshez, ahol ez lehetséges volt).

Annak érdekében, hogy az objektívnak és megbízhatónak tekintett médiumok kiválasztásánál a szubjektív szempontok minél kevésbé érvényesüljenek, több különböző olyan, a sajtóban közölt rangsort vizsgáltam meg, amelyek a legkevésbé részrehajló és leginkább tárgyilagos híroldalakat listázzák. Ezek alapján, valamint bizonyos technikai szempontok figyelembe vételével az alábbi négy angol nyelvű médiumot választottam ki: *ABC News*, *AP*, *Financial Times*, *Reuters*. Az összehasonlító korpusz 120 db cikkből és mintegy 100 ezer szónyi szövegből áll (kb. 300 A/4 oldal).

Az orosz nyelvű propagandaszövegek korpusza esetében szintén létrehozásra került egy orosz nyelvű, megbízhatónak tartott, az orosz államhoz nem kötődő médiumok szövegeiből álló összehasonlító korpusz. Azonban a szoftveres vizsgálat végül technikai okokból – a LIWC 2022-es verziója nem rendelkezik orosz szótárral, a korábbi, 2007-es verzió pedig megfigyeléseim szerint nem elég érzékeny a vizsgált jellemzők kimutatásához – végül csak az angol nyelvű szövegekre terjedt ki, így ez az összehasonlító korpusz nem került felhasználásra.

4. Az elvégzett vizsgálat tömör leírása fejezetenként

Az első, alapfogalmakat tisztázó fejezet körüljárja az információs befolyásoláshoz kapcsolódó, azt leíró különböző fogalmakat, bemutatja azok eredetét, a fogalmak meghatározásával foglalkozó legrelevánsabb szakirodalmat, és kritikailag értelmezi és összehasonlítja az egyes szerzők definícióit, illetve az adott fogalommal kapcsolatos értelmezését. A fogalmakat összegző és osztályozó alfejezetben megkíséreltem többek között a jakobsoni kommunikációs modell alapján osztályozni, rendszerbe foglalni a fogalmakat, rámutatva a közöttük lévő eltérésekre különböző szempontrendszerek alapján.

A második fejezet bemutatja az empirikus vizsgálat módszertanát. Áttekintem a tartalomelemzés, a megtévesztő szövegek jellemzőit vizsgáló kutatások szakirodalmát, bemutatom az LIWC-22 pszicholingvisztikai paramétereken alapuló szoftvert, amelynek segítségével a kutatás kvantitatív részét végzem. Felvázolom a kvantitatív és kvalitatív vizsgálat főbb vonalait.

A harmadik fejezet a vizsgált szövegtörzset és összeállításának alapelveit mutatja be.

A negyedik fejezet bemutatja a kvantitatív, szoftveres vizsgálat eredményeit, a LIWC egyes kategóriáiba tartozó szavak gyakoriságát a vizsgált szövegtörzsetben az összehasonlító törzsettel összehasonlítva; az eredményekből levont következtetéseket az orosz propagandaszövegek pszicholingvisztikai jellemzőire, az azokból kikövetkeztethető manipulációs törekvésekre vonatkozóan a *deception detection* nézőpontjából.

Az ötödik fejezet részletesen ismerteti a falláciák vagy érvelési hibák mibenlétét, illetve típusait, amelyeken a vizsgálat kvalitatív része alapul, továbbá összesíti a vizsgált szövegtörzsetben azonosított falláciákat, összehasonlítva azok gyakoriságát és következtetéseket fogalmazva meg belőlük kiindulva a vizsgált orosz szövegek megtévesztési és manipulációs tendenciáira vonatkozóan.

A hatodik fejezet összegzi az értekezés eredményeit: bemutatja a dolgozat interdiszciplináris összefüggéseit, ismerteti a kutatás eredményeit, megvizsgálja a hipotézisek teljesülését és válaszokat fogalmaz meg a kutatási kérdésekre, összegzi az elért új tudományos eredményeket, végül pedig kitér a kutatási eredmények gyakorlati relevanciájára és a további lehetséges kutatási irányokra.

5. Összegzett következtetések

A fogalmakat összegző és osztályozó fejezetben megállapítottam, hogy míg a reflexív kontroll az információs befolyásolás elméleti megalapozását adja, addig az álhír, propaganda, dezinformáció, aktív intézkedések és pszichológiai/lélektani hadviselés fogalmak annak gyakorlati megvalósításait írják le.

A jakobsoni kommunikációs modellt alapul véve elkülöníthetők a vizsgált fogalmak igazságtartalom (üzenet), az eredet transzparenciája (közlő), alkalmazási terület (kontextus) és címzett alapján. Így elkülöníthető az alapvetően valós (bár részrehajló) fehér propaganda, az alapvetően hamis fekete propaganda, álhír és dezinformáció és a vegyes szürke propaganda; az ismert forrásból származó propaganda és pszichológiai hadviselés, a bizonytalan forrású álhír és az ismeretlen vagy fedett forrású dezinformáció (ahol a fedett jelleg nem feltétlenül az eredetre vonatkozik, hanem a címzett is lehet fedett); a közéletben, a civil életben, illetve békeidőben használt propaganda és álhír, a katonai szférában/háborús időszakban alkalmazott pszichológiai hadviselés, és a kettő között elhelyezkedő titkosszolgálati szférában alkalmazott dezinformáció; az elsősorban a döntéshozóknak szánt dezinformáció, a lakosságnak szánt propaganda és álhír, illetve az ellenséges haderőnek (és esetleg a hátországnak) szánt pszichológiai hadviselés.

igazságtartalom szerint (üzenet)	alapvetően valós (részrehajló) (fehér) propaganda	kevert (szürke) propaganda	alapvetően hamis álhír, dezinformáció, (fekete) propaganda
az eredet transzparenciája szerint (közlő)	ismert propaganda, pszichológiai hadviselés	ismeretlen vagy bizonytalan álhír	fedett dezinformáció
alkalmazási területek szerint (kontextus)	közélet, civil szféra/békeidő propaganda, álhír	titkosszolgálati szféra/ „permanens háború” dezinformáció	katonai szféra/háború pszichológiai hadviselés

címzett	lakosság	ellenséges haderő (és hátország)	döntéshozók
	propaganda, álhír	pszichológiai hadviselés	dezinformáció

A fogalmak osztályozása a jakobsoni modell alapján

Egy harmadik lehetséges osztályozás annak alapján próbálja egymáshoz képest elhelyezni a fogalmakat, hogy milyen célt kívánnak elérni, illetve milyen mélységben, milyen mértékben kívánják befolyásolni a befogadót. Így a fogalmak egy skála mentén helyezkednek el, melynek elején helyezkedik el a megtévesztést célzó álhír, majd a bizonyos konkrét esetekben döntéshozatal befolyásolására törekvő dezinformáció, ezeket követi a gondolkodás és attitűd befolyásolását célzó pszichológiai/lélektani hadviselés, míg a skála végén az indoktrinációt célul kitűző propaganda áll.

Az is megállapításra került, hogy a dezinformáció az aktív intézkedések részét képezi a titkosszolgálati terminológiában, míg a kurrens hadtudományi felfogásban a dezinformáció a hibrid hadviselés egyik eleme, lehetséges formája.

Az értekezés empirikus része a propagandaszövegek nyelvi jellemzőinek megállapítására irányult, és a tartalomelemzés módszertani elvein alapult. A kvantitatív vizsgálat a LIWC szoftver segítségével a különböző pszicholingvisztikai kategóriákhoz tartozó szavak gyakoriságának elemzésével megállapította, hogy rendkívül szignifikáns (20%-ot jóval meghaladó) eltérés tapasztalható a két korpusz szövegei között az alábbi paraméterekben: belátás, bizonyosság, harag/düh, moralizálás, társalgási (beszélt nyelvi) stílus, azon belül netspeak az orosz médiumok korpuszának javára, míg a szorongás/aggódás és az udvariasság paraméterek tekintetében a kontrollkorpusz javára. 20% körüli vagy azt némileg meghaladó eltérés tapasztalható az alábbi paramétereknél a kontrollkorpusz javára: hitelesség (komplex kategória), pozitív érzelmek, percepció (ezen belül mozgásbeli, térbeli és auditív percepciók). A vizsgálat eredményei alapján az orosz propagandaszövegek legfontosabb jellemzői az informális, beszélt nyelvi stílus, ezen belül is a netspeak, vagyis az internetes nyelvhasználatra jellemző szókészlet, a haragot/dühöt kifejező szókincs sokkal magasabb aránya, a moralizálásra utaló szavak nagyobb gyakorisága, valamint a belátásra utaló (egyéni/subjektív információfeldolgozást tükröző) és bizonygatást szolgáló szavak nagyobb aránya.

Ezek az eredmények úgy értelmezhetők, hogy a propagandacikkekből álló korpuszban felfedezhetők mind az érzelmekkel való manipulálásra, tehát propagandisztikus célokra utaló jegyek (harag/düh, moralizálás, társalgási stílus prominens szerepe), mind megtévesztésre irányuló, tehát dezinformációs tendenciák (belátásra, bizonyosságra utaló szókincs fokozott jelenléte, percepcióra utaló szókincs kisebb aránya). Ezek az eredmények egybeesnek a szakirodalom számos, a megtévesztő célú szövegek jellemzőire vonatkozó megállapításával (Mihalcea és Strapparava 2009; Zhou és munkatársai 2020). A vizsgálat eredménye abból a szempontból is tanulságos, hogy bebizonyította, szoftveres eszközökkel is kimutatható az orosz propagandacikkek manipulatív jellege, illetve hogy a LIWC-2022 szoftverrel történő vizsgálat akár alkalmas lehet egyes szövegek propagandajellegének számszerű kimutatására. A gyakorlati alkalmazáshoz azonban további vizsgálatokra lenne szükség, melyek a médiumok szélesebb körét vennék alapul, és konkrét határértékeket jelölnének ki.

A kvalitatív vizsgálat ugyancsak a kvantitatív részben felhasznált korpuszból indult ki, azonban szoftveres helyett manuális, humán vizsgálati módszerrel igyekezett kimutatni olyan jellemzőket, amelyek a szövegek manipulatív jellegéről tanúskodnak. Ehhez a hamis érvelések (falláciák) kategóriáját használtam fel, és 40 különböző ilyen hamis érvelés, további 5 időnként falláciának is nevezett egyéb manipulatív eszköz, illetve 3 általam azonosított megtévesztő technika jelenlétét vizsgáltam az orosz propagandamédiumok cikkeiből álló korpuszban. Ezek közül összesen 29 fallácia és 6 egyéb eszköz/technika jelenlétét sikerült kimutatnom. Ezek közül messze a leggyakoribb a telített nyelvezet falláciája, amelynek jelenlétét a szoftveres elemzés is kimutatta. Kiemelkedő gyakorisággal alkalmazták továbbá a vizsgált szövegek a hamis szándéktulajdonítás (amikor rosszindulatú szándékot tulajdonítanak a negatív színben feltüntetni kívánt szereplő valamely cselekedetének vagy kijelentésének), a lejárató, gyalázó *ad hominem/ad personam érvelés*, a náci kártya/*reductio ad Hitlerum* (szinte kizárólag az orosz–ukrán háborúval kapcsolatos témákban fordul elő), a hamis tekintélyre hivatkozás (*argumentum ad verecundiam*) fogásait. Eléggé gyakorinak tekinthető még a *tu quoque* érvelés (*whataboutism*), az elsietett következtetés (*secundum quid*) és a tükörvádaskodás.

Mivel a korpusz összeállításánál ügyeltem arra, hogy az lehetőleg reprezentatív képet adjon az orosz propagandamédiumok szövegeiről (orosz és angol nyelvű, külföldi és belföldi közönségnek szánt, állami és magántulajdonú, eltérő szerkesztői gyakorlatot követő médiumok), a korpusz reprezentativitását feltételezve ezeket a hamis érveléseket az orosz propagandaszövegekre jellemző manipulatív fogásoknak nevezhetjük.

Ennek alapján megállapítható, hogy a hamis érvelések szignifikánsan jelen vannak a vizsgált orosz propagandaszövegekben, és a manipulatív eszköztár fontos elemét képezik. Azt

is ki lehet jelteni, hogy Ukrajna 2022-es orosz inváziója után, a háborús körülmények között az orosz propagandaszövegekben a hamis érvelések gyakorisága visszaszorult, és helyüket a valótlanosságok, a hamis információkat tartalmazó narratívák vették át, vagyis a hamis érvelések az orosz információs befolyásolás/propaganda „puha” eszköztárába tartoznak, kiélezett helyzetekben viszont a direkt megtévesztés, dezinformáció veszi át a helyüket.

A fallációk vizsgálata és a pszicholingvisztikai (szoftveres) elemzés ugyanannak a technikának, illetve ugyanazon szövegjellemzőknek a különböző vetületét ragadja, meg, de egyaránt rámutat arra, hogy a vizsgált orosz propagandaszövegek egyrészt a negatív, ellenséges érzelmek keltésével, másrészt a rendelkezésre álló információk szubjektív interpretációjával, a rajtuk alapuló hamis ok-okozati kapcsolatokkal igyekeznek az olvasót manipulálni. Ilyen módon a kétféle elemzés eredményei alátámasztják egymást.

A kutatás alapfeltételezése az volt, hogy az orosz információs befolyásolás produktumaiban, a propagandaszövegekben a megtévesztő jelleg nem csupán tényellenőrzés, hanem a nyelvi jellemzők vizsgálata révén is kimutatható. Bár a megtévesztő szövegek nyelvi jellemzőit korábban számos kutatásban vizsgálták, kifejezetten az orosz propagandaszövegek tekintetében ilyen elemzést tudomásom szerint nem végeztek. Az említett elemzések a pszicholingvisztikai jellemzők vizsgálatára terjedtek ki (ahogy jelen értekezésben a LIWC-22 segítségével végzett elemzés), viszont a fallációk kimutatása a propagandaszövegekben az utóbbi időben kevesebb figyelmet kapott.

Az empirikus vizsgálat kvantitatív és kvalitatív része is igazolta azt a kiinduló feltételezést, hogy az orosz propagandaszövegek rendelkeznek olyan nyelvi jegyekkel, amelyek alapján igazolható és kimutatható a szövegek megtévesztő jellege tényellenőrzés, a szövegek tartalmának vizsgálata nélkül is. Ez azt is jelenti, hogy ezek a szövegek nyelvi jellemzőikben különböznek más szövegektől, például a mértékadó, objektivitásra és pártatlanságra törekvő médiumok hírcikkeitől. Ez az eltérés elsősorban a negatív érzelmek, ellenséges indulatok felkorbácsolására irányuló nyelvi eszközök használatában és a logikailag hamis érvelések, fallációk gyakori alkalmazásában érhető tetten.

A kutatási kérdésekre adott válaszok:

1. A különböző releváns tudományágak szempontrendszer alapján milyen különbségek fedezhetők fel az információs hadviselés, a dezinformáció, a propaganda és más rokon fogalmak között, és hogyan lehet őket legpontosabban definiálni, fogalmilag megragadni?

Az információs hadviselés, propaganda, dezinformáció, álhír, pszichológiai/lélektani hadviselés, reflexív kontroll, aktív intézkedések, hibrid hadviselés különböző szférákból (katonai, titkosszolgálati, sajtó) származnak, és lényegében ugyanannak a jelenségnek a különböző aspektusait ragadják meg, melynek lényege az információ révén történő, manipulatív (nem transzparens, a logika és az objektív tájékoztatás szabályait sértő, az érzelmekre ható) eszközök segítségével történő befolyásolás. Ez nem feltétlenül hamis, hanem sokszor csak félrevezető, megtévesztő információk terjesztését jelenti, emiatt a dezinformáció és az álhír nem írják le eléggé pontosan a vizsgált jelenséget, az aktív intézkedések és a hibrid hadviselés pedig szerteágazóbb tevékenységet jelölnek, melynek csak egyik ága a megtévesztő információk terjesztése.

A jelenséget a legteljeskörűbben megragadó és valószínűleg legszélesebb körben alkalmazott terminus a kommunikációtudomány és a szociológia területén alkalmazott *propaganda*, amely azonban annyiban nem pontos, hogy nem csak hazug, manipulatív és megtévesztő (fekete és szürke propaganda), hanem valós információkon alapuló és a közjót szolgáló (fehér propaganda) is lehet. Egy másik lehetséges fogalom az *információs hadviselés*, amely szintén megfelelően átfogó a jelenség leírásához, viszont nyugati (alapvetően amerikai) és orosz értelmezése jelentősen eltér egymástól, és az eredeti nyugati értelmezés magában foglal olyan tevékenységeket is (kiberhadviselés), amelyek különböznek az általam vizsgált jelenségtől. Bár megfigyelhető az elsősorban a lélektani hadviselés elemeire koncentráló orosz értelmezés visszahatása a nyugati értelmezésre, ami miatt eredeti jelentésétől eltávolítva, ernyőterminusként alkalmas lehet a különböző információs befolyásolási tevékenységek megragadására, beleértve a katonai és titkosszolgálati alkalmazási területeket is. A fenti problémák miatt azonban szerencsésebbnek tartom egy olyan terminus alkalmazását, amely nem rendelkezik a felsoroltakhoz hasonló szerteágazó jelentéssel; ezt a funkciót tölthetné be az *információs befolyásolás* kifejezés, amely nem köthető konkrét alkalmazási területhez és nem restriktív abban az értelemben, hogy nemcsak hamis információk használatára vonatkozhat. Kritikaként lehet viszont megfogalmazni, hogy ez a terminus akár minden nyelvi produktumra kiterjeszhető, nemcsak a manipulatív jellegűekre, hiszen minden nyelvi aktus célja valamilyen hatás kiváltása, a hallgató befolyásolása.

Megállapításra került, hogy az információ révén történő befolyásolás számos tudományág felől megközelíthető, ám legrelevánsabbnak, illetve a legtöbb eredménnyel kecsegtetőnek a kommunikációtudomány, a nyelvészet (azon belül is elsősorban a pszicholingvisztika) és a filozófia (episztemológia, informális logika) tűnik. A jelenség egyes különálló aspektusainak (történet, szervezeti keretek, társadalmi háttér) kutatása ugyanakkor a

hadtudomány/hadtörténet, illetve a nemzetbiztonsági tanulmányok/titkosszolgálatok története, továbbá a történettudomány, valamint a szociálpszichológia területéhez tartozik.

2. Milyen nyelvi eszközökkel operál az orosz információs befolyásolás?

Az orosz információs befolyásolás legfontosabb nyelvi eszközei az érzelmek manipulálására szolgáló szókészlet, illetve a hamis érvelési sémák, amelyek érvénytelen logikai konstrukciókat alkalmaznak, ezáltal megtévesztve a befogadót annak érdekében, hogy igaznak fogadjon el valamely üzenetet.

3. Milyen nyelvi jellemzőket lehet kimutatni a természetes nyelvfeldolgozás (NLP) segítségével mint a propagandaszövegek megkülönböztető jegyeit?

A kutatásban alkalmazott kvantitatív elemzés igazolta, hogy a természetes nyelvfeldolgozás módszerei, a szókészlet pszicholingvisztikai kategóriák mentén történő elemzése, konkrétan a LIWC-22 szövegelemző szoftver alkalmas a propagandaszövegek számos nyelvi jellemzőjének kimutatására. A vizsgált szövegtörzs elemzése alapján az állapítható meg, hogy az orosz információs befolyásolás legfőbb célja ezeknek a nyelvi jellemzőknek, eszközöknek az alkalmazásával a negatív érzelmek gerjesztése a kedvezőtlen színben bemutatni kívánt személyekkel, országokkal, egyéb entitásokkal kapcsolatban.

4. Milyen, az információs befolyásolást szolgáló hamis érvelések (falláciák) alkalmazása jellemző az orosz propagandaszövegekre, és milyen funkciót töltenek be ezek?

A vizsgált korpusz adatai alapján az orosz propagandaszövegek jelentős gyakorisággal alkalmaznak hamis érveléseket (falláciákat). Ezek közül a legtöbbször előfordulók a telített nyelvezet, a hamis szándéktulajdonítás, a lejárató, gyalázó *ad hominem/ad personam érvelés*, a náci kártya/*reductio ad Hitlerum*, a hamis tekintélyre hivatkozás (*argumentum ad verecundiam*), a *tu quoque* érvelés (*whataboutism*) és az elsietett következtetés (*secundum quid*).

6. Új tudományos eredmények

1. Elsőként vizsgáltam meg az információs befolyásoláshoz köthető valamennyi jelentős fogalom történetét, a leírásukra és definiálásukra tett fontosabb kísérleteket, és határoztam meg egymáshoz való viszonyukat, a köztük lévő összefüggéseket, hasonlóságokat és különbségeket, osztályoztam és rendszerbe foglaltam őket.

2. Elsőként vizsgáltam az információs befolyásolás természetét átfogó interdiszciplináris keretben, a hadtudomány, a kommunikációtudomány, a nemzetbiztonsági tanulmányok, a nyelvészet (pszicholingvisztika) és a filozófia (episztemológia, informális logika) eredményeinek felhasználásával, illetve utóbbi két tudományág módszereinek együttes alkalmazásával.

3. Igazoltam, hogy a természetes nyelvfeldolgozás módszere (NLP), a szókészlet pszicholingvisztikai kategóriák mentén történő elemzése az orosz propagandaszövegek esetén képes a megtévesztés és manipuláció nyelvi eszközeinek kimutatására.

4. Kimutattam, hogy a hamis érvelések (falláciák) azonosítása segítséget nyújt az orosz propagandaszövegek megtévesztő üzeneteinek elemzéséhez, azok manipulatív voltának bizonyításához.

5. Feltérképeztem azokat a nyelvi eszközöket, illetve jellemzőket (pszicholingvisztikai paraméterek és hamis érvelések), amelyek az orosz információs befolyásolás nyelvi produktumaiban jelentős gyakorisággal fordulnak elő, emiatt az orosz propaganda tipikus fogásainak tekinthetők.

7. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága, a kutatás lehetséges további irányai

Az értekezés elméleti része, az információs hadviseléshez kapcsolódó fogalomtörténeti áttekintés, a fogalmak tisztázása és rendszerezése az alapkutatások körébe sorolható, ennek ellenére közvetetten ezeknek az eredményeknek is van gyakorlati jelentősége, hiszen elősegítik a témával kapcsolatos későbbi gyakorlati kutatások, illetve azok eredményeinek alkalmazása során a fogalmi pontosságot, a fogalmi zűrzavar elkerülését, illetve segítenek megérteni az információs hadviseléshez kapcsolódó fogalmak természetét.

Az értekezés empirikus része a manipuláció nyelvi eszközeinek azonosításával segíti a manipulatív szövegek felismerését, továbbá lehetővé teszi, hogy a szubjektív értékelésen túlmenően mérhető, számszerűsíthető, objektíven azonosítható módon is megállapítható legyen egy szövegről, hogy az manipulatív funkciót tölt be, illetve eszközöket kínál annak kifejtéséhez, miben áll a propagandaszövegek manipulatív jellege.

A kvantitatív vizsgálat egy lehetséges megközelítést (pszicholingvisztikai elemzés) kínál ehhez, egyúttal bemutat egy szoftvert, amely alkalmas a propagandaszövegek speciális, manipulációra utaló jellemzőinek kimutatására. Ennek a jól ismert és könnyen hozzáférhető szoftvernek (LIWC-22) az alkalmazásával lehetőség nyílik arra, hogy humán, manuális elemzés nélkül azonosítható legyen, ha egy adott szöveg bizonyos azonosítható pszicholingvisztikai jellemzőkben eltér a hasonló típusú szövegektől, és a propagandaszövegekre utaló jellemzőket mutat. Ezeknek a jellemzőknek a megbízható azonosításához optimális lenne további, szélesebb körű (nemcsak orosz, hanem más országhoz köthető, több különböző médiumot és szövegtípust felölelő korpuszt felhasználó) vizsgálatok elvégzése. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy egy ilyen automatizált eljárásnak mindig vannak kockázatai, ezért nagyon óvatossá kell lenni az alkalmazásával, és elkerülendő, hogy valamiféle felületes kategorizálássá váljon, amely egy adott mintának való megfelelés vagy meg nem felelés alapján „beskatulyáz”, „stigmatizál” szövegeket.

A kvalitatív vizsgálat eredményének, a jellemző falláciák azonosításának gyakorlati jelentősége, hogy segít azoknak a hamis érveléseknek a felismerésében, amelyeket az orosz (és feltehetően más) propagandaszövegek előszeretettel alkalmaznak. Ezen hamis érvelések, hibás logikai konstrukciók bemutatásának az oktatásban, a propagandával szembeni ellenálló képességet, médiatudatosságot célzó felvilágosító képzésekben komoly szerepe lehet: a leggyakoribb falláciákat, azok felismerésének módját célszerű lenne az iskolai oktatásba is beépíteni annak érdekében, hogy a diákok elsajátítsák a félrevezető érvelések felismerésének készségét, és később tudatos médiafogyasztóvá válhassanak, fel legyenek vértézve az ilyen jellegű manipuláció ellen. (Továbbá a falláciák megismerése nagyban fejleszthetné a vitakészséget és a kritikus gondolkodást is általában.) Az orosz információs manipuláció, rosszindulatú médiabefolyás elleni védekezés jegyében a nagyközönség számára készült tájékoztató anyagoknak ajánlatos lenne tartalmazniuk a leggyakoribb falláciák felismerésével kapcsolatos információkat, és arra törekedniük, hogy elősegítsék azok azonosításának készségét.

A kutatás továbbfejlesztésének lehetséges fő irányai a szövegtörzs kiterjesztése, illetve más országok információs befolyásának vizsgálata. Az orosz propaganda nyelvezetéről, pszicholingvisztikai és informális logikai jellemzőiről pontosabb képet adhatna további médiumok és témák bevonása a vizsgálatba, ami egyúttal összehasonlítható lenne jelen vizsgálat eredményeivel is, azokat árnyalhatná, megerősíthetné vagy cáfolhatná. Rendkívül érdekes lenne hasonló jellegű vizsgálatot elvégezni más országok vagy nem állami szereplők propagandaszövegeivel kapcsolatban, mind angolul, mind más nyelveken. Az országok közül elsősorban Kína, a kínai állami propaganda és annak háttere érdemelne figyelmet. A nem állami szereplők tekintetében fontos kapcsolódási pont lehet a terrorista szervezetek propagandaanyagainak tanulmányozása abból a szempontból, hogy a negatív érzelmek megjelenése a nyelvezetben milyen szerepet játszik a befogadók radikalizációjában, mivel hasonló folyamat rekonstruálható a vizsgált propagandaszövegek esetében a politikai pszichológiai elméletek alapján.

8. A szerzőnek a témában eddig megjelent publikációi

Sprūds, Andris, Anda Rožukalne, Klāvs Sedlenieks, Mārtiņš Daugulis, Diāna Potjomikna, Tölgyesi Beatrix, és Ilvija Bruģe. „Internet Trolling as a hybrid warfare tool: the case of Latvia”. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2016. január 25. <https://stratcomcoe.org/publications/internet-trolling-as-a-hybrid-warfare-tool-the-case-of-latvia/160>.

Sprūds, Andris, Ilvija Bruģe, Mārtiņš Daugulis, Klāvs Sedlenieks, Anda Rožukalne, Diāna Potjomikna, és Tölgyesi Beatrix. „Social Media as a Tool of Hybrid Warfare”. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2016. július 7. <https://stratcomcoe.org/publications/social-media-as-a-tool-of-hybrid-warfare/177>.

Tölgyesi Beatrix. „Magyarország-kép az orosz és ukrán médiában, 2016-ban”. *KKI-elemzések*, sz. E-2017/1. (2017. január 5.): 1–10.

Tölgyesi Beatrix. „Az új orosz külpolitikai koncepció és információs biztonsági doktrína elemzése”. *KKI-elemzések* E-2017, sz. 3 (2017): 1–13.

Tölgyesi Beatrix. „Információs hadviselés: Magyarország régiós kakukktójás”. *PCblog*, 2017. 12. <https://pcblog.atlatszo.hu/2017/06/12/informacios-hadviseles-magyarorszag-regios-kakukktojas/>.

Tölgyesi Beatrix. „Pro-Kremlin propaganda in Hungary”. In *Characteristics of pro-Kremlin Propaganda in Central and Eastern Europe and Practical Examples How to Tackle It*. Brno: NESEHNUTI, 2018. <http://en.cestainiciativy.cz/download/>.

Tölgyesi Beatrix. „Dezinformáció, információs hadviselés, online propaganda: orosz műfaj?” *Russian Sharp Power in CEE*, 2019. május 27.

https://politicalcapital.hu/russian_sharp_power_in_cee/publications.php?article_read=1&article_id=2423.

Tölgyesi Beatrix. „Disinformation, information warfare, online propaganda: is it a Russian genre?” *Russian Sharp Power in CEE*, 2019. május 27.

https://politicalcapital.hu/russian_sharp_power_in_cee/publications.php?article_read=1&article_id=2424.

Tölgyesi Beatrix. „Állami retorika és dezinformáció Lukasenka és Putyin propagandagépezetében”. *Political Capital*, 2020. szeptember 25.

https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=2584.

Tölgyesi Beatrix. „Az orosz »szuverén internet« törvényről”. *Nemzet és Biztonság*, sz. 2020/2 (2020): 113–32.

Tölgyesi Beatrix. „Kognitív hadviselés – van új a nap alatt?” In *A hadtudomány aktuális kérdései 2021*, szerkesztette Zoltán Krajnc, 88–99. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022.

9. A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza

Tölgyesi Beatrix 1984-ben született Budapesten.

2010-ben, illetve 2011-ben diplomázott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv és irodalom és orosz nyelv és irodalom szakokon. Az itt folytatott tanulmányai alatt két félévig a Vilniusi Egyetemen hallgatott litván nyelvet és irodalmat.

2012-ben a kalinyingrádi Europainstitut Klaus Mehnertben három hónapos képzésen vett részt Európa-tanulmányok és orosz–EU kapcsolatok témakörben. 2016-ban a Glasgow-i Egyetem és a Tartui Egyetem orosz és közép-kelet-európai tanulmányok, illetve balti-tengeri régiós tanulmányok mesterképzésein szerzett diplomát.

Doktori tanulmányait 2017-ben a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Politikaelméleti Doktori Iskolájában kezdte, majd annak megszűnésével 2020-tól a Nemzeti Közszerzői Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájában folytatta.

Bojtár Endre irodalomtörténész és baltista tanítványaként részt vett a 2007-ben megjelent *Litván–magyar szótár* szerkesztési munkálataiban. Műfordításai jelentek meg litván, lett és orosz nyelvből.

Óraadóként litván, illetve lett nyelvet oktatott az ELTE Szláv és Balti Filológiai Intézetében.

A Magyar Tudományos Művek tárában 23 közleményt jegyez szerzőként a biztonságpolitika, nemzetközi tanulmányok, irodalomtörténet és nyelvtudomány területéről.

Felsőfokú nyelvvizsgával rendelkezik angol, német, lengyel, litván és lett nyelvből.